

FANTASTİK EDEBİYAT BAĞLAMINDA GAUTIER’NİN “İKİZ ŞÖVALYE” ADLI ÖYKÜSÜNÜN RUH İKİZİ / KİŞİLİK BÖLÜNMESİ AÇISINDAN ÇÖZÜMLENMESİ

Abdulhalim AYDIN¹

ÖZET

Hemen her dönemde edebiyat büyüü, olağanüstü ve tuhaf olanı davet ederek gizemli anlatılardan, efsanelerden, masallardan beslenmiştir. Çoğu kez fantastik ile harika olan karıştırılır veya birbirinin yerine kullanılır. Harika olan ile çıkışını ancak XVIII. Yüzyılda Endüstri çağıyla yapan fantastik arasındaki en temel fark, harika olanda olağanüstü ile irrasyonel olanın peşinen yazar ve kahramanalar tarafından kabul edilmesidir. Örneğin Alice Harkalar dünyasında, Küçük Prens gibi. Fantastik olanda ise aksine, günlük olağan gerçeklik içinde aniden ortaya irrasyonel bir arıza çıkar ve şüphe, tereddüt ve endişe hali anlatı boyunca devam eder. Fantastik, doğası gereği muğlaklıktan hoşlanır ve gerçeğe hayali olanı içinde buluşturur, hatta onları birbirine bulaştırır. Korkutucu olan aslında kullanılan varlık veya objeler değil, anlatıdan süzülen şüphenin kendisi ile belirsizliktir. Bu yönüyle fantastik olanda en temel öge tereddüt hali olarak ortaya çıkar.

Ele aldığımız Gautier’nin İkiz Şövalye (Le Chevalier Double) adlı fantastik öyküsü, bu türün gerektirdiği öge ve motiflerle süslenmiştir. Özellikle Todorov’un türü tanımlarken rasyonel dünya ile irrasyonel dünya arasında kalışı ifade eden “tereddüt” durumu hem kahramanlar hem de okur açısından çokça yaşanan bir duygudur. Çift kişilik, kişilik bölünmesi, gölge, yansıma veya ikiz gibi kavramları bu türün yazarları bireyin “kendilik” sorununu gündeme getirmek için kullandıklarını söyleyebiliriz. Bu bağlamda, psikolojik Ben arayışı ve tanımlaması olan “kendilik” sorunu bu eser paralelinde açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Fantastik, Théophil Gautier, Le Chevalier Double, Ruh İkizi, Kişilik Bölünmesi.

¹ Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, halimaydin@gmail.com

AN ANALYSIS OF GAUTIER'S "LE CHEVALIER DOUBLE" WITHIN THE CONTEXT OF FANTASTIC LITERATURE IN TERMS OF TWIN SOULS / SPLIT PERSONALITY

ABSTRACT

At all times, literature has been nourished by occult stories, legends, tales involving magic, the supernatural and the strange. But the great difference between the marvelous and the fantastic, which only appears at the end of the eighteenth with the industrial age, comes from the fact that in the marvelous stories, the supernatural and the irrational are immediately accepted by the narrator and the characters. Alice in Wonderland, The Little Prince belong to the field of the marvelous. In fantasy, on the contrary, an irrational disturbance suddenly appears in everyday reality, and doubt, anxiety, persists throughout the story. The fantastic feeds on ambiguity. In him, the real and the imaginary must meet, or even become contaminated. What is frightening is not the existence of the object or the supernatural being, but the doubt itself, the indeterminacy that results from it. In this aspect, the most basic element in the fantasy is the state of hesitation.

The current study (Gautier's Le Chevalier Double) is embroidered with the properties of the genre. Especially, when Todorov identification of the genre, the rational and the irrational world, the term "reservation" is a phenomenon experienced by both the reader and the characters of the story. We can say that the notions double identity, split personality, the shadow, reflection or the twin are tools for the writer to raise issues about "the self". In this context, psychological quest for Self and its definition of the "selfness" will be clarified in this study.

Key Words: *Fantastic, Théophil Gautier, Le Chevalier Double, Twin Soul, Split Personality.*

GİRİŞ

Avrupa Fantastik Edebiyatı XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında asıl başlangıcını Hoffmann ile yapar ve roman, masal, hikâye gibi edebi ürünlerde kendini gösterir. Ancak bu anlatı türü kökenlerini kuşkusuz çok daha eski dönemlerden alır. Örneğin *Prometeus*, *Oedipus*, *Chrétien de Troyes*, *Chanson de Gestes*, *Bin Bir Gece Masalları*, *Ali Baba ve Kırk Haramiler*, *Dede Korkut...* gibi farklı kaynak ve kültürler bu türün esin aldığı örnekler arasındadır. Bu tür epik ve mitik anlatımların genellikle iki türlü amacı olmuştur: ölümü yenmek, sonsuz yaşama veya gençlik sırrına ulaşmak, olağanüstü bir takım yetenekler elde etmek, insanoğlunun düşlerini gerçekleştirmek gibi genel olarak insanın trajik durumunu alt etmek ve yeryüzü yaşamında mutluluğu yakalamak. Diğer amaç ise, içinde yaşanılan dünyayı, varlık biçimini, var oluş macerasını açıklamak, anlamlandırmak ve anlamak çabası şeklinde olmuştur. Bu durumlarda ise çoğunlukla alegorik bir anlatıma başvurulur.

Fantastik edebiyat asıl gelişimini romantik çağda yapar ve bu türün en sevdiği konuların başında da kişinin ikizi, çifti veya diğer yarısı da diyebileceğimiz ruh ikizi ve kişilik bölünmesi gelir. Ancak buna geçmeden önce, fantastik edebiyat türünün doğuşunu neden romantik çağa borçlu olduğuna bakmak istiyoruz. Öncelikle ilk ve en önemli neden, tarihsel süreçte Avrupa bilim, düşünce, felsefe ya da genel anlamda entelektüel tarihinin ulaştığı nokta olarak belirtebiliriz. Daha birkaç asır önce, XVI. yüzyıldan beri başlayan, skolastik Avrupa'ya karşı bir tepki olarak ortaya çıkan ve *insanı* merkeze alan Hümanizma Avrupa bilim ve düşünce tarihinin bir dönüm noktası olmuştur. Bu aydınlanmacı hareket atıf çerçevesine salt akıl, mantık ve özgür düşünceyi almakla materyalist ve rasyonalist bir dünya görüşü ve varlık tasavvuru geliştirmişti. Bu hareket, takip eden yüzyıllarda Klasik çağın dünya görüşüyle, aydınlanmacıların, ansiklopedicilerin ve filozofların kuru rasyonalizmi ve bilimci yaklaşımlarıyla; 19. yüzyıldan sonra ise pozitivist ve determinist bakış ve yöntemlerle büyük gelişmeler kaydetmiştir. Moderniteyi doğuran ve asırlar süren bu aydınlanmacı hareket kuru rasyonalizme ve bilimciliğe karşı belli bir bıkkınlık oluşturmuş ve 19. yüzyıla gelindiğinde bir takım çevrelerde hayale, fantastiğe, ütopyaya, olağandışına karşı bir ilgi ve açlık doğurmuştu. Bu durum farklı arayışları gündeme taşımış, insanın yalnızca akıl ve mantıktan değil ruhsal, duygusal, düşsel tarafları olan ve hatta bu yönlerinin en az rasyonel tarafları kadar güçlü ve değerli olduğu ve insan doğasının bir realitesi olduğu konuşulur olmuştur. Aklın, bilimin mutlak üstünlüğü fikrine tam bir karşıtlık tavrı gelişir ve böylece rasyonalizme, modern çağlara olan ilgi ve güvende sarsıntılar olur. Artık, kuru açıklamanın karşısına giz/gizemi, rasyonalizmin karşısına batıl inanışları, modern çağların karşısına da Ortaçağı ve onun gotik stilini yerleştiren bir anlayış gelişir. Bu, romantik akımın kimi karakteristiği olmakla beraber, fantastik edebiyatın daha çok üzerinde durduğu ve neredeyse ilkeleri haline getirdiği bir yeni bakıştı. Böylece, fantastik edebiyat farklı şekillerde imgelenen hayaletlere, canlı objelere, doğaüstü durumlara ve açıklanamaz olaylara karşı büyük tutku besleyen akıl ve mantık karşıtlığı üzerine kurulmuş bir edebiyat türü olarak kendini gösterir. Tarihsel perspektifle ele alındığında 19. yüzyıl, bir taraftan pozitif bilimlerin ilerlemesiyle kaydedilen gelişmeler ve teknolojik buluşlar (mikroskop, buharlı gemiler, demiryolu vb...) karşısında gözlerin materyalist alana kaydığı bir dünya ile içinde yaşadığımız dünyanın yasalarıyla açıklanamayan durumları, doğaüstünü,

hayaletleri, tuhaf ve anlaşılması temel alan karşıt bir kutup üzerine kurulu ikili, antagonist bir dünya olarak kendisini karakterize eder.

T. Todorov'a göre fantastik, gerçek ile düş kavramları karşısında tanımını bulur ve bu türün ilk şartı *tereddüt* halidir. Ona göre, fantastik, doğa kanunlarından başkasını bilmeyen bir varlığın doğaüstü bir olay karşısında yanılısına ile başka bir gerçekliğin varlığı karşısında duyduğu tereddüttür. Kısaca, Todorov'a göre, fantastik bir tür doğal olanla doğaüstü olan (le naturel - le surnaturel) arasında yaşanan tereddüt halidir. (Todorov 1970: 29) Bu tereddüt hali gerek yazarın, gerek kahramanın, gerekse okurun zihninde "Ben"i problematik alan haline getirir. Bir sujet olarak *ben*'in çözümlenmesi doğal olarak beraberinde içe dönük (introspectif) bir ilgi ve yönelimi getirir. Fantastik edebiyatın bu niteliğinden ötürü, bu türün yazarları içe dönük bir tavırla insanın kimliği üzerine odaklanmışlardır. "Ben"i meydana getiren öğeler üzerinde kafa yormuşlar ve bireyi diğerlerinden ayıran, ona kendi içinde bir birlik ve bütünlük veren nitelikler üzerinde durarak onu tanımlamaya çalışmışlardır. Onlar, bireyin, ancak başkalarına benzemekten, onları taklit etmekten vazgeçmekle kendisinin bir ve tek olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu noktada romantik ve fantastik edebiyatta sıklıkla karşılaştığımız çift kişilik veya kişilik bölünmesi temasını görürüz. Çift kişilik, kişilik bölünmesi, gölge, yansıma veya ikiz gibi kavramları bu türün yazarları bireyin "kendilik" sorununu gündeme getirmek için kullandıklarını söyleyebiliriz. Bireyin yalnızca kendisine ait olan niteliklerin ona ikizi kadar yakın ikincil kişi/kişiler tarafından paylaşılması "kendilik durumunun" parçalanması veya varlığının tehdit edilmesi anlamına geliyordu. Sesiyle, giyimiyle, alışkanlıklarıyla ve tüm fiziksel özellikleriyle kendisi gibi olan ama yine de kendisi olmayan ikinci bir varlığın (gölge, hayalet, yansıma, ikiz) olması, kahramanı kendi Ben'i ve kimliği hakkında tereddütlere ve paradokslara sürükler. Böylelikle, çift kişilik / kişilik bölünmesi fantastik edebiyatta "Ben ve Benlik" bağlamında sorunsal bir tema olarak işlenmiştir.

Gerek romantik, gerekse fantastik Batı edebiyatı ürünlerinde kişilik bölünmesi teması genellikle marazi bir durumun yansıması olarak işlenmiş. Zaten yazarlarına baktığımızda da gerçek hayatlarında çocukluklarından başlayarak türlü sıkıntılar ve bunalımlar geçirmiş, alkol, haşhaş gibi uyuşturuculara ve cinsellikte aşırılığa kaçmış, psikiyatri tedavisi almış, hatta aralarında delirme noktasına kadar ulaşmış olanlar vardır. (Hoffmann, Jean-Paul, Poe, Maupassant, Goethe, Shalley...) Bu anlatıların tümünde yazarlar veya anlatıcılar / kahramanlar kendilerine "tebelleş" olmuş ikizlerini, canlı ve fiziksel kimlikleri olan varlıklar biçiminde anlatmışlardır. Edebi bir motif olarak ikiz, örselemelerinin kurbanı olmuş kahramanın iç dünyasında bir huzursuzluğa neden olabilecek ıstırap halindeki psişik bir varlık olarak belirir. Bu, eserin kahramanında olduğu kadar okuyucuda da aynı sürece gebece. Bu özellikleriyle ikiz, insanoglunun en karanlık elbisesini giyer ve onun bilinmez ve dehşet salan tarafının temsilcisi olur. İlk Alman romantizminde kendini gösteren bu ikiz fenomeni, fantastik adı verilen bir edebi türde kendine yer bulur.

Bir Masal Dünyası Anlatısı

Gautier'nin *İkiz Şövalye (Le Chevalier Double)* adlı fantastik öyküsü gerek kahraman kadrosu gerekse olay örgüsü bakımından yalın, basit ve zayıf niteliktedir. Hatta kurgusal yapısındaki zayıflık ve naiflik göz önüne alındığında çocuklar için yazılmış izlenimini vermektedir. Ancak eseri ilginç kılan içinde barındırdığı fantastik, doğaüstü öğelerdir. Öykü Kuzey Avrupa ülkelerinden birinde geçer. Anlatıcı baştan sona masal motifleriyle süslenmiş sıra dışı bir olay anlatır. Bizi düşselin ve olağandışının alanına taşıyan öge, Kahraman Oluf'un uğursuz, şeytani, görünmez bir ikizi olmasıdır. Ancak ikizi, geleceğiyle ilgili bütün planlarını alt üst etmek bir yana, şu anda hayatını yaşanamaz hale getirmiştir. Bu durumda ya onunla yüzleşip çarpışacak ve onu ortadan kaldırarak eski mutlu günlerine geri dönecektir veya bu uğursuz, kötü ruhlu ikizi kendisini büsbütün ele geçirip kötü sona uğratacaktır. Ancak hikâyenin eskiye dayanan geçmişi vardır.

Kahramanın annesi Edwige yıllardır çocuk özlemi içinde kocasıyla beraber şatoda yaşamaktadır. Bir akşam, fırtınadan korunmak için şatolarının kapısını bir yabancı çalar. İçeri alınır, ama sonrasında uzun süre orada kalır. Arp eşliğinde omuzundaki kargasıyla şarkı söyleyen, köyden köye dolaşan bu yabancı bir çingenedir. Çingene şarkıcı parlak sözlerle Kont Lodborg'un eşi genç Edwige'in gönlünü çeler. Her zaman çocuk istemiş olan bu kadının nihayet duası kabul olur ve Oluf adını verdikleri bir oğlu olur. Tuhaf bir şekilde çocuk, çingene şarkıcıya benzemektedir. Kahinlerin söylemesine göre çocuk yıldız falında biri kırmızı diğeri yeşil iki yıldızın etkisi altındadır. Çok zorlu bir karakteri olan çocuk kimi zaman durmadan ağlar, kimi zaman da şen şakrak hep gülen haldedir. Bu zamanlarda ya bir şeytan gibi karanlık, korkutucu ve tekinsiz olur veya bir melek gibi tatlı, sevimli ve ışıltılı olurdu. Yirmi yaşına geldiğinde, sevgilisini görmek üzere yola çıkar. İki kocaman köpeği ve atıyla ormanı geçerek sevgilisinin şatosuna varır. Brenda, onunla evlenme şartı olarak yanında dolaşan ikizini öldürmesini ister. Brenda ile yalnız olduğunu düşünen Oluf bu duruma bir anlam veremez. Ertesi gün Brenda'yı tekrar görmeye giden Oluf yolda ikiziyle karşılaşır. Titanlara yaraşır bir çarpışma olur. Oluf hasmına vurduğu her kılıç darbesinin kendisini de vurduğunu ve hasmının attığı her vuruşu aldığını fark eder. Saatlerce süren bu çarpışmadan üstün çıkan olmaz. Oluf bir ara miğferini düşürür ve çarpıştığı kişinin tümüyle kendisine benzeyen bir hayalet veya ikizi olduğunu fark eder. Ne olduysa bu anda olur. Adeta gizem sona ermiş, büyü bozulmuş ve Oluf'un dünyası eski olağan günlerine geri dönmüştür. Bu sırrın keşfiyle şeytani ikiz aniden ortadan kaybolur ve Oluf galip gelerek nişanlısını alıp beraber şatoya giderler. Böylece yaşlı Kont Lodborg'un kehaneti doğrulanmış ve yeşil yıldız kırmızı yıldız yenmiştir: Oluf'un doğduğundan beri kapkara olan gözleri aynı anda huzur ve mutluluğu simgeleyen gök mavisine dönüşür. Onu hep hırpalayan, örseleyen ve zor durumlarla karşı karşıya bırakan ikinci kişiliği, içinin derinliklerinden gelen diğerkarakter artık görünmez olmuş.

Bu şekilde özetleyebileceğimiz öykünün bütün verileri ve temel referansları deyim yerindeyse tüm yönleriyle bir fantastik anlatı örneğidir. Yazar /anlatıcı önce bizi olağan bir alanın içine sokar: şatolarında sakin bir hayat süren bir kont ve kontes, hizmetçiler, gündelik hayatın sıradanlığı, kişiliklerin olağan özellikleri... Ancak, şatoya garip bir yabancı gelmesiyle beraber buradaki hayat farklı bir seyir almaya başlar. Karşıt olgu ve durumlar peş peşe gelir: Kontesin bu "şeytani" yabancıya gönlünü kaptırması, yıllardır olmadığı halde birden hamile kalması, bebeğin birbirine tamamen karşıt tutum ve davranışlar sergilemesi, kimi zaman hep ağlayan, kimi zaman hep

gülen bir çocuk olması, gözlerinin siyah ile mavi arasında renk değiştirmesi ...vb. Rasyonel dünya ile irrasyonel, düşsel, karanlık ve şeytani dünya karşılıklı boy göstermeye devam eder. Anlatı boyunca yanıp sönen ışık gibi, bu karşıt durumlar okurda kafa karışıklığına ve tereddüt haline yol açacaktır. Bu karşıt durumların bir kaçından söz etmek gerekirse, şatoda yaşayan karı koca Kont ve Kontes, asalet unvanının devamı için bir erkek çocuk istemeleri, kilise ve papazla iyi ilişkiler, kiliseye hediye sözü, uşak ve seyisler, Oluf'un doğumuyla ailede büyük sevinç havası ve kutlamalar, Kont ve Kontesin normal yollarla ölmesi.. vb. Öte yandan, gotik tarzı şatolar, düşman ormanlar, zifiri karanlıklar, kök söktüren fırtınalar, Kontesin aniden hamile kalması ve sevineceği yerde gün geçtikçe çöken, ağırlaşan bir mutsuzluk hali, doğan bebeğin anlaşılmasız ve açıklanamaz tutumları... vb. Bu durum, Oluf ile Brenda'nın ikizin farkına varmalarıyla doruk noktasına ulaşır. Böylece metin, okuru rasyonel bir açıklama ile doğaüstü bir izah arasında bırakır. Bu da, Todorov'un sözünü ettiği fantastik türün en belirgin niteliği olan *tereddüt* halinin metne gittikçe hakim olmasına yol açar.

Anlatıya dönecek olursak, *"esmerleşmiş teni farklı diyarların güneşini gördüğünü gösteriyordu"* diye nitelediği çingene çalgıcının gelişiyi şatodaki olağan günlük hayat değiştirmeye başlar. Yazar / anlatıcı onu anlatırken şeytansı görünüşü, kapkara gözleri, omuzunda sürekli taşıdığı kargasıyla uğursuz, şeametli biri olarak bize tanıtırken hakim bakış açısına dayalı tekniği kullanır: *"Yabancı, bir melek kadar güzeldi, fakat ondaki lanetli bir meleğin güzelliğiydi. Tatlılıkla gülümseyip, tatlılıkla bakıyordu; bununla birlikte bu gülümseme ve bakış korkudan kanınızı donduruyor, uçurumdan sarkıtığınızda duyduğunuza benzer bir ürperti duymanıza sebep oluyordu. Kötü kalpli bir zarafet, avına pusu kuran bir kaplanın yalancı bitkinliği her hareketine eşlik ediyordu, bakışlarıyla kuşu kıpırdayamaz duruma getiren bir yılan gibiydi."* (Gautier 1995: 112) Tatlı sözleri ve neşeli şarkılarıyla Kontes Edwige'i büyüleyen çalgıcı onu uğursuz ve sapkın cazibesi içine alır. Bu sıralarda çocuk bekleyen Kontes'in mutluluğunun her geçen gün söndüğüne tanık oluruz: *"Ne yazık! Ne yazık! Zavallı Edwige'in kalbine, acının yedi mızrağı saplandı, korkunç bir sır bütün ağırlığıyla ruhunun üzerine çöktü."* (Gautier 1995: 113) Ve bütün bu kara, uğursuz ve ürkütücü tablonun nesnesi olan Mme Edwige yarı ölü, solmuş, huzursuz, terörize olmuş bir haldedir: *"Edwige, ay ışığında bir zambak gibi soluyor, soluyordu"*. Nihayet yabancı şatodan ayrılır. Onun ayrılmasıyla beraber bir nebze mutluluk geri gelir. Hatta, *"mavi bir gülümseme göğün yüzünü neşelendirmişti."* Ancak kötülük bir kez yerini bulmuştu. Sarışın Edwige, sabah akşam pencerenin kenarında ağlamaktan başka bir şey yapamaz olmuştu.

Oluf doğduğunda büyücü yüksek bir kuleye çıkarak yıldız falına bakar ve Kont ile Kontese şunları söyler: *"Kıymetli oğlunuz Oluf'un doğumuna iki güç yön verdi: bunlardan biri iyi, diğeri ise kötü; bunun nedeni oğlunuzun biri yeşil diğeri kırmızı, iki yıldızının olması. Gelecekte onu iki alın yazısı bekleyecek; ya çok mutlu ya da çok mutsuz olacak. Hangisi ben de bilmiyorum. Belki de aynı anda hem mutlu hem de mutsuz olacak."*(Gautier 1995: 114) Genç Oluf oldukça tuhaf bir çocuktur. *"Sütbeyaz lal gibi parlak tenin altında sanki farklı karakterde iki çocuk vardı. Bir gün bir melek kadar iyi, başka bir gün bir iblis kadar kötü oluyordu. Öyle ki annesinin göğsünü ısıyor, tırnaklarıyla dadısının yüzünü çiziyordu."* Anlatıcı, okuru yavaş yavaş Oluf'un bu çifte

kişiliği üzerinde yoğunlaştırır: *"Yalnız olduğu halde, görünmez biriyle konuşur gibi davranıyordu. Bu davranışları sorulduğunda, kırmızı yıldızın onu kötüye yönlendirdiğini söylerdi."* (Gautier 1995: 116)

Oluf'un bu çifte karakteri nedeniyle aşk ve gönül dünyası da problemlidir. Çünkü, "davranışlarına kimi zaman yeşil yıldız, kimi zaman da kırmızı yıldız yön veriyordu." Bu gün rastladığı genç kızlara şairane söz ve dizeler söyleyip onlara büyük komplimanlar yaparken, yarın aynı kızlara şeytani bir çift kara gözle ağzından uğursuz ve hakaret dolu kelimeler çıkarırdı. *"En üzücü olanı, onun her iki durumda da samimi olmasıydı"*. Yazar burada tekrar araya girerek Oluf'un aslında çok mutsuz olduğunu, kendi başına hareket etmediğini, tıpkı Yakup ile Melek'in kavgası gibi kalbinin bilinmeyen iki güreşçinin durmadan tepindiği bir meydana benzediğini söyleyerek trajik durumunun altını çizer.

Yazarın yukarıdaki kurgusu, Todorov'un fantastik metinlerin yapısında kaçınılmaz olarak yer alması gerektiğini düşündüğü aşamalardan meydana geldiğine dikkat çekmek isteriz. Ona göre, metin öncelikle okuyucunun, öyküdeki kişilerin dünyasını canlı kişilerin yaşadığı bir dünya olarak örmesini ve anlatılan olaylarla ilgili olarak doğal bir açıklama ile doğaüstü bir açıklama arasında kararsızlık duymasını sağlamalıdır. Sonra, bu kararsızlık bir öykü kişisi tarafından da hissedilmelidir. (Oluf ve Brenda) Böylece okuyucunun görevi bir kişiye verilmiş olur; aynı zamanda da "kararsızlık ve tereddüt hali" metne egemen olduğundan eserin izleklerinden biri haline gelir. Bu durum ise, düz bir okuma yapan gerçek okuyucunun öykü kişisiyle özdeşleşmesine neden olur. Öte yandan, Todorov'a göre okur metin karşısında bir tavır takınmalıydı: Hem alegorik, hem de şiirsel türden yorumlamaları reddetmeliydi. (Todorov 1970: 39) Bu durumda, okur için verecek tek karar vardır: rasyonel dünyamız dışında kendi gerçekliği ve kuralları olan başka bir dünyanın yasalarıyla açıklama getirmek. Bu noktada Todorov'un izahı duruma açıklık getirir: *"Tümüyle kendimize ait, tanıdığımız, şeytani, hava perileri, vampirleri olmayan bir dünyada öyle bir olay meydana gelir ki, o bildiğimiz dünyanın yasaları bunu açıklamaya yetmez. Olayı algılayan kişi iki olanaklı çözümden birisini benimsemek zorundadır: Ya duyulardan kaynaklanan bir yanılsama, düş gücümüzün yarattığı bir şey söz konusudur ve o zaman yasalar olduğu gibi kalır; ya da olay gerçekten olmuştur, gerçekliğin bir parçasıdır, işte o zaman bu gerçekliği bizim bilmediğimiz yasalar yönetir. Şeytan ya bir yanılsamadır, düşsel bir varlıktır; ya da öteki canlı varlıklar gibi şeytan da gerçekte vardır - az rastlanılması koşuluyla."* (Todorov 2004: 31)

Sigmund Freud'un yakın meslektaşlarından olan Otto Rank çalışmalarında psikanalizde ağırlığını duyuran ikilik olgusuna yer vermiş ve bunun insanın içinden söküp atamadığı *öteki* kavramıyla ilişkilendirmiştir. İkilik olgusu Otto Rank'a göre "insanın ruhunun derinliklerinde yatan bir duygunun su yüzüne çıkmasıdır; bireyin kendi öz benliğiyle olan ilişkilerini gösterir" (Rank 1999: 5). İnsanın bu öteki beni, ya kendisinin olmak istediği kişidir ya da kişinin genellikle kötü olarak nitelendirilen gücün dışlaştırılmasıdır. "Düşünsel yuvasında çalkantılar yaşayan ve kendini var etmek isteyen bireyin kendi öz varlığına saldırması ve hakaret etmesi, kendine ötekileşen bireyin dışa yansıyan ıstıraplarıdır." (Şahin 2010:28). İkinci benin dışa vurulması insanın ikilemini, kendi bilinciyle savaşımlarını, iyi ve kötü arasındaki çatışmayı simgeler. Kendi kişiliğinin ikinci yönüyle karşılaşması

insanı genellikle huzursuz eder. İki kutup arasında kalmak, bir bocalamayı gösterir; daha doğrusu, iki karşıt durumu birlikte yaşamak ve böylece bilinçaltındaki bazı olguları keşfetmek ya da sezinler gibi olmak tekinsizlik yaratan olgulardır. Freud çift kişilik, kişilik bölünmesi, kendi ikiziyle karşılaşma kısaca ikilik olgusunu fantastik edebiyatta tekinsizlik etkisi yaratan bir öge olarak görür (Ertem 2013: 282).

Titanlara Özgü Bir Çarpışma: İkizin Düellosu

Oluf bir gün önce, *"Aynı anda iki erkeğin karısı olamam. Yanında gezdirdiğin kırmızı yıldızlı şövalyeyi öldürürsen seninle evlenirim"* diyen sevgilisi Brenda'yı tekrar görmeye gider. Brenda ne demek istiyordu? "Muhakkak delirmiş olmalı. Kırmızı yıldızlı şövalye demekle neyi kastediyordu?" Bunu açıklığa kavuşturması gerekiyordu.

İkizlerin karşılaşma anı yazar / anlatıcı tarafından görkemli ve masallara özgü bir sahneyle verilir. Oluf, savaş kıyafeti, kılıcı ve miğferiyle atı ve yanında iki kocaman köpeğiyle göz gözü görmez bir kar fırtınası içinde Brenda'nın şatosuna doğru giderken patika ayrımında tüm kıyafeti ve köpekleriyle kendisinin aynısı olan biriyle karşılaşır. Aralarındaki tek fark, diğerinin tolgasında yeşil yerine kırmızı bir tüy olmasıdır. Çok dar olan patikadan geçmek için birinin diğerine yol vermesi gerekiyordu. İkisi arasında kısa süren bir yol tartışması sonunda aynı anda ikisinin de eli kılıca uzanır. Kılıçlar aynı anda, aynı hareketle havada sallanır, aynı şekilde zırhlara çarpar, aynı kıvılcımları çıkarır. Karşılıklı öfkenin verdiği hiddetle biraz sonra her iki kılıçta testere gibi dişler açılır. Atlarından yayılan buğu ve burunlarından soluk soluğa çıkan buhara bakınca ikisi de kızgın bir demiri canla başla döven iki demirci ustası görüntüsü veriyordu. Efendileri gibi aynı öfke ile hareket eden atlar, birbirlerinin boyun damarlarını ısırırken aynı anda göğüs kayışlarını parçalıyorlardı. Atlar aynı anda ve şekilde arka ayakları üzerine şaha kalkıp ön toynaklarıyla birbirlerine ağır darbeler vururken kavalieri de balyoz gibi kılıçları birbirlerine savuruyordu. Köpeklere gelince, birbirlerine öyle girmişlerdi ki, hangisinin ısırıp hangisinin hırladığı belli değildi. Kandamlaları zırhların üst üste binmiş pullarının arasından sızıyor ve tüm ılıkliklarıyla karın üzerine düşerek orada küçük kızıl delikler açıyordu. Bu damlalar öyle hızlı ve birbiri ardına dökülüyordu ki kar örtüsü kısa sürede kalbura dönmüştü. İki şövalye de yaralanmıştı.

Tuhaf olan şu ki, Oluf meçhul şövalyeye indirdiği darbeleri kendi vücudunda da hissediyordu. Hem aldığı hem de açtığı yaralar canını yakıyordu: *"Göğsünde büyük bir soğukluk hissetti, sanki bir demir içine geçmiş, kalbine ulaşmak üzere ilerliyordu. Oysa kalbini kapatan bölge zırhının en sağlam yeriydi ve daha tahrip bile olmamıştı. Tek yarası sağ kolundaki kesiklerdi; galibin mağlup kadar acı çektiği benzeri olmayan bir düelloydü. Her iki taraf arasında darbe indirmek ve almak bakımından herhangi bir fark yoktu. Gücünü toplayan Oluf, bir hamleyle düşmanının tolgasını düşürdü. Edwige ve Kont Lodbrog'un oğlunun gördüğü şey ne de korkunçtu: karşısında kendisini görüyordu: bir ayna bile böylesine bir benzerlik yaratmakta yetersiz kalırdı. Kendi hayaletiyle, kırmızı yıldızın şövalyesiyle savaşıyordu. Hayalet büyük bir kahkaha kopardı ve gözden kayboldu."* (Gautier 1995: 123)

İkizin karşılaşması anlatının en çarpıcı ve belki de tereddüt izleğinin zirveye ulaştıktan sonra inişe ilk başladığı andır. Tereddüdün hemen ardından gelen çatışma ve hesaplaşma sahnesi kahramanın / kahramanların zihinsel işlevden eylemsel işleve geçtikleri ana tekabül eder. Bu yüzden tereddüt yerini öfke ve şiddete bırakır. Artık her bir savaşçı karşısındakini yenmek peşindedir. Ancak bu tereddüt hali okur için son bulmuş değildir. Kitabı kapattıktan sonra da rasyonel ile irrasyonel yürütmeler arasından bir çıkış bulmaya çalışır. Edebi ürünlerde ikinci kişilikler ruhsal ya da bedensel birer varlık olarak yer alabilirler. Oluf'un karşısındaki her şeyiyle kendisinin ikizidir ve bedensel olarak karşısında durmaktadır. Ertem bu konuda şu açıklamayı getirir: "Bazen bir yapıtta ikisinin (ikiz, çift kişi) birbirine karıştığı da olur. İkinci benlik kahramanın dışında gösterilirse ondan kopmuş, ayrı, bağımsız bedensel bir gerçeklik olarak sürdürür varlığını ve onunla bir çatışma içine girer." (Ertem 2013:283) Nitekim ikizler için çatışmadan başka yol kalmamıştır.

SONUÇ

İkiz / çift kişilik psikanalitik açıdan aynı bireyde bir kimlik ve benlik probleminin su yüzüne çıkmasıdır. Aynı kişi çok iyi niteliklere sahip olabildiği gibi olumsuz niteliklere de sahip olabilir. Olumlu niteliklerini daha da besleyip geliştirmesi için, olumsuz olanların ortadan kaldırılması gerekir. Toplumsal normlara uygun yaşama, başarı elde etme, ödül ve uyumlu benliğe ulaşma isteği doğal olarak beraberinde bir iç hesaplaşmaya götürür. Retrospektif yöntemle ruhsal açıdan kötü benlikle savaşımın yetersiz kaldığı durumlarda kişi, kendini iki kişiye bölerek somut ve bedensel anlamda yüzleşmek ve böylece onu yenmek peşine düşer. İkizin düşman görülmesi ve tüm sürecin onun reddi üzerine kurulmasının nedeni psikenin derinliklerinde dışlanmış ve dışarı atılmak istenen irrasyonel ve belki de sapkınlık gibi immoral eğilimlerin yok edilme isteği olarak görülebilir. Anlatıda Oluf'un daha bebeklik döneminde, yani benliğin oluşmadığı zamanda da karşıt tutumlar sergilemesi problemin psikanalitik yönünden çok doğaüstü bir kaynağa bağlandığını gösterir. Bu da, yazarın fantastik öğesini, içine psikanalitiği de alan daha büyük ve geniş bir atf çerçevesine konumlandığını gösterir.

KAYNAKÇA

Bozzetto, Roger (2001). *Le Fantastique dans Tous Ses États*, Presses universitaires de Provence, Aix-en-Provence.

Chareyre-Mejan, Alain (1998). *Le Réel et Le Fantastique*, L'Harmattan, Paris.

Ertem, Cengiz (2013). *Andre Gide Ve Dostoyevski'de İkilik Teması Üzerine Düşünceler*, Turkish Studies, Volume 8/10.

Gautier, Théophile (1995). *Le Chevalier Double*, Nouvelles III., Bibliotheque Electronique de Québec,.

Laing, R. D. (1993), *Bölünmüş Bellek*, (Çev. Selçuk Çevik), Kabcacı Yay., İstanbul.

Malrieu, Joël (1992). *Le Fantastique*, Hachette, Paris.

Poletto, Michel (2006). *Le Fantastique, A Vrai Lire*, no: 14.

Prince, Nathalie (2008). *Le Fantastique*, Armand Colin, Paris.

Sram K, Jiri (1984). *Les Fonctions Narratives et Les Rôles des Personnages dans le Conte Fantastique*, Publications de universitatis Brunensis.

Şahin, Veysel (2010), "Oğuz Atay'ın Anlatılarında Ben, Öteki ve Benlik", Türk Dili, C.XVIII, S.697 Ocak.

Todorov, Tzvetan (1970). *Introduction à la Littérature Fantastique*, Seuil, Paris.

Todorov, Tzvetan (2004). *Fantastik, Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım*, Metis, İst.

Visy, Gilles (2010). *Le Fantastique dans la Littérature et le Cinéma*, publique book, Paris.

